

The Unwritten Custom about Christian Women
„უწერელი ჩუეულება“ ქრისტიანი ქალების შესახებ“⁸⁴

Nino Gagoshashvili

Researcher at the Shota Rustaveli

Institute of Georgian Literature,

Tbilisi Ivane Javakhishvili State University

e-mail: ngagochac@yahoo.fr

ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-8048-6324>

Abstract: In the official Canonical tradition, the laws passed by world and local Church Assemblies enjoy unwavering authority. Excerpts from Epistles or other works by the Holy and Blessed Fathers of the Church, which are approved as tradition and cannot be changed or denied by anyone; are also approved by the V-VI Church Assemblies.

As for the first three centuries, during this period the Church life is directly connected with the Apostolic tradition, custom; examples of which can be found in *Didache* (75-85), in the Epistle of Clement of Rome *To the Corinthians* (ca. 95 AD), in Justin's *Apology* (middle of the 2nd century), in the Synodal Acts of the local Churches (2nd and 3rd centuries), in the Decrees by the Apostles and others.

This so-called Customary Law has become a source of eternal inspiration for the Canonical tradition. This is confirmed by Canon 6 of the First World Church Assembly and Canon 2 of the Second World Church Assembly. In the same vein, the letter of Basil the Great To Amphilochius *On the Holy Spirit*, which shows the special importance of the old rule in spreading the faith of the Apostles and in the Holy tradition of the Church, is the basis of many other rules developed at world and local Church Assemblies. It says: "Numerous righteous and enlightening teachings preserved in the Church were handed down to us in writing, and some of them, which come from the tradition of the Apostles, were kept secret from us. ... If

---

⁸⁴სტატია მომზადდა შოთა რუსთაველის ეროვნული სამეცნიერო ფონდის მიერ დაფინანსებული პროექტის – „ქალთა ქრისტიანულ-ასკეტური და მონაზვნური ცხოვრების ტრადიცია და მისი გამოვლენა ძველ ქართულ საისტორიო მწერლობაში (IV-XIII ს-ის დასაწყისი)“ (PHDF-22-3795) – ფარგლებში.

The article was prepared in the framework of the project – "The tradition of women's Christian-ascetic and monastic life and its revelation in ancient Georgian historical writing (beginning of IV-XIII centuries)" (PHDF-22-3795) funded by Shota Rustaveli National Science Foundation.

we try to change these "unwritten rules" as not having much power ... our preaching will become just empty words."

This "unwritten rule" or the "custom", which is equal in force to the Law, allows us to reconsider the existing Laws about the place and role of women in the Church of Christ, collected from the Christian Canonical Collection *The Law of the Great Faith*. The Laws mostly concern the place of women in the family, marriage, Church; there are rules that the Law of Faith attributes to "custom" and does not specify, etc. These issues are particularly relevant due to the growing interest to the gender studies.

Key words: Custom; woman; The Great Faith Canon; Old and New Testament; Epistle.

ნინო გაგოშაშვილი

თბილისის ივანე ჯავახიშვილის სახელმწიფო
უნივერსიტეტის შოთა რუსთაველი ქართული
ლიტერატურის ინსტიტუტის
მეცნიერი თანამშრომელი
ელ-ფოსტა: ngagochac@yahoo.fr
ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-8048-6324>

აბსტრაქტი: ოფიციალურ კანონიკურ ტრადიციაში შეურყეველი ავტორიტეტით სარგებლობს მსოფლიო და ადგილობრივ საეკლესიო კრებებზე მიღებული კანონები. V-VI მსოფლიო საეკლესიო კრების მიერ ასევე აპრობირებულია ეკლესიის წმინდა მამების ნაშრომთა ამონარიდები, რომლებიც აღიარებულია, როგორც ჩვეულება/ტრადიცია და დაცული უნდა იყოს.

სწორედ ჩვეულებას უკავშირდება ქრისტიანობის პირველი სამი საუკუნის ეკლესიის ცხოვრება. ამის მაგალითებს ვპოულობთ „დიდაქეში“ (75-85), კლიმენტი რომაელის ეპისტოლეში „კორინთელთა მიმართ“ (დაახლ. 95 წ.), იუსტინეს „აპოლოგიაში“ (II ს. შუახანები), ადგილობრივი ეკლესიების სინოდალურ აქტებში (II და III საუკუნეები), „მოციქულთა განწესებანში“ და სხვ.

შემდეგ ეს ე. წ. ჩვეულებითი სამართალი ქრისტიანული კანონიკური ტრადიციისათვის მარადიული შთაგონების წყარო გახდა. ამას ამტკიცებს I მსოფლიო საეკლესიო კრების მე-6 კანონი („ძუელნივე წესნი იპყრობოდედ...“) და II მსოფლიო საეკლესიო კრების მე-2 კანონი („...ბარბაროზებრთა წარმართთა შორის მყოფთა ეკლესიათა ღმრთისათა განგებაი ჯერ-არს მამათა მიერ დამტკიცებულსაებრ ჩუეულებისა“). ამავე სულითაა აღსავსე ბასილი დიდის წერილი „ამფილოქეს მიმართ სულისა

წმიდისათვის“, რომელიც წარმოაჩენს ძველი წესის განსაკუთრებულ მნიშვნელობას მოციქულთა რწმენის გავრცელებისა და ეკლესიის წმინდა ტრადიციაში, არის საფუძველი მსოფლიო და ადგილობრივ საეკლესიო კრებებზე შემუშავებული სხვა მრავალი წესისა. მასში ნათქვამია: „სჯული და ეკლესიაში დაცული არაერთი განმანათლებელი სწავლება წერილობით გადმოგვეცა, ზოგიერთი კი, რომლებიც მოციქულთა ტრადიციიდან მომდინარეობს, საიდუმლოდ გვებოძა. ... თუ ვეცდებით, ხელვეყთ ეს „უწერელი წესნი“, როგორც არცთუ ისე დიდი ძალის მქონე ... ჩვენი ქადაგება მხოლოდ ლიტონი სიტყვა გახდება“.

სწორედ ეს „უწერელი წესი“, იგივე „ჩუელება“, რომელიც ძალით კანონის თანასწორია, იძლევა საშუალებას, ახლებურად გავიაზროთ ქრისტეს ეკლესიაში ქალის ადგილისა და როლის შესახებ არსებული ზოგიერთი კანონი, ამოკრებილი ქრისტიანული კანონიკური კრებულიდან „დიდი სჯულისკანონი“. კანონები უმეტესად ეხება ქალის ადგილს ოჯახში, ქორწინებაში, ეკლესიაში, გვხვდება წესები, რომლებსაც სჯულის კანონი ტრადიციას მიაწერს და არ განმარტავს და ა. შ. ეს საკითხები მეტად აქტუალურია გენდერული კვლევების მიმართ მზარდი ინტერესიდან გამომდინარე.

საკვანძო სიტყვები: ჩუელება; ქალი; დიდი სჯულისკანონი; ძველი და ახალი აღთქმა; ეპისტოლე.

***

შესავალი: საეკლესიო სამართლის ფუნდამენტურ წყაროს წარმოადგენს წმინდა მამათა მიერ შემუშავებული და საეკლესიო კრებებზე დადგენილი კანონები, რომლებშიც ასახულია ამა თუ იმ ეპოქაში წარმოშობილი საეკლესიო პრობლემები და მათი გადაჭრის ფორმები. საუკუნეთა განმავლობაში ამ კანონთა საშუალებით განაცხადებს ეკლესია „უტყუელ“ ქრისტიანულ რწმენას.

ტერმინი „კანონი“ გამოხატავს ყოველივე იმას, რაც ეკლესიის მიერ კანონიკურად, ანუ სულიწმინდის უშუალო მონაწილეობით მიიღეს ეკლესიის დიდმა მამებმა. ამა თუ იმ დროში შექმნილი კანონი განუყრელად უკავშირდება უმთავრეს რელიგიურ პრინციპს - ქრისტეს განცხადების საიდუმლოს. გარდა ამისა, ის უზრუნველყოფს როგორც ეკლესიის მისტერიული არსის უცვალებლობას, ასევე მორწმუნეთა მიერ ქრისტეს მაცხოვრებელი მოძღვრების შეურყენელად დაცვასა და განმტკიცებას.

ოფიციალურ კანონიკურ ტრადიციაში შეურყეველი ავტორიტეტით სარგებლობს მოციქულთა განწესებანი, შვიდ მსოფლიო საეკლესიო კრებასა და ადგილობრივ კრებებზე მიღებული კანონები, ასევე ამონარიდები ეკლესიის წმინდა და ნეტარი მამების ეპისტოლეებიდან და შრომებიდან და აქვთ იგივე ძალმოსილება, როგორც ადგილობრივ საეკლესიო კრებებზე მიღებულ კანონებს (აპრობირებულს V-VI მსოფლიო საეკლესიო კრებაზე);

ეპისტოლეების ფრაგმენტები ეკუთვნით მთავარეპისკოპოს დიონისე ალექსანდრიელს, პეტრე ალექსანდრიელს, გრიგოლ საკვირველთმოქმედს, ბასილი დიდს, გრიგორი ღვთისმეტყველს, ამფილოკე იკონიელს, ტიმოთე ალექსანდრიის მთავარეპისკოპოსსა და სხვებს. თითოეული მათგანი არის წყარო მართლმადიდებელი ეკლესიის კანონიკური სამართლისა, გაერთიანებულია კანონიკურ კრებულში „დიდი სჯულის კანონი“ და წარმოადგენს ბიზანტიურ-ბერძნული წარმოშობის საკანონმდებლო ძეგლის – „ნომოკანონის“ – ქართულ რედაქციას. მასში შესულია XII საუკუნის ქართული საეკლესიო სამართლის უმნიშვნელოვანესი ძეგლიც „რუის-ურბნისის კრების ძეგლისწერა“.

ყველა ადგილობრივი ეკლესია და, თავისთავად, ქართულიც, ვალდებულია ისარგებლოს მართლმადიდებელი ეკლესიის მიერ შემუშავებული ამ საკანონმდებლო ძეგლებით. აქედან გამომდინარე, „ქართული საეკლესიო სამართალი, ერთი მხრივ, მსოფლიო ეკლესიის კანონმდებლობას ემყარება და მისი საეკლესიო კანონმდებლობის სათავეს მსოფლიო კრებები შეადგენს, მეორე მხრივ კი ასეთს წარმოადგენს საქართველოს ადგილობრივი კრებები, როგორც ივანე ჯავახიშვილი უწოდებდა – „ადგილობრივი კრებანი“ (ჯავახიშვილი, 2010: 6).

საეკლესიო კანონები იყოფა დოგმატურ (სწავლამომდგრებით) და პრაქტიკულ (საეკლესიო წესრიგის მკაცრად განმსაზღვრელ) კანონებად, მათი მთავარი თემებია: კანონიკური საიდუმლო ხელდასხმები, ადგილობრივი ეკლესიების ადმინისტრაციული საკითხები, მსჯავრი ერესებისა და სქიზმისათვის, კანონები იერარქიისა და მორწმუნე მრევლის ღვთისათნო ცხოვრებისა და ზნეობის დაცვის აუცილებლობის შესახებ, საეკლესიო სამართლით წესრიგდება საოჯახო და საქორწინო სამართლის საკითხები და სხვ. მათ შორისაა კანონები ქალთა შესახებ, რომლებიც აჩვენებს, თუ რამდენად განუყოფელია ქრისტიანი ქალის იდეალი ეპოქის სოციალურ-პოლიტიკური კონტექსტისგან; რამდენად შეცვალა ქრისტიანობამ ქალისადმი დამოკიდებულება ქრისტიანულ სამყაროში; რა სოციალური, ყოფითი, იურიდიული ნორმები განსაზღვრავდა ქალთა ცხოვრების წესს; რა კულტურული სტერეოტიპები იჩენდა თავს ქალთა საზოგადოებრივი და საეკლესიო ცხოვრების ამა თუ იმ სფეროში, მაგ. ქორწინებისას, სულიერ გზაზე შედგომისას და ა. შ.

ამჯერად ყურადღება გამახვილდება „დიდი სჯულისკანონიდან“ ამოკრებილ იმ რამდენიმე კანონზე, რომლებიც უკავშირდება უშუალოდ საადათო/ჩვეულებით სამართალს, იგივე „უწერელ ჩუეულებას/წესს“ და მიემართება ქრისტიან ქალებს.

ამ ტიპის კვლევის აქტუალობას განაპირობებს თანამედროვე ისტორიოგრაფიაში გენდერული კვლევების მიმართ გაჩენილი ინტერესი, რაც ითხოვს ისტორიულ პროცესებში ქალის ადგილისა და როლის უფრო

სრულყოფილად წარმოჩენას. აქედან გამომდინარე, ქალთა ქრისტიანული ცხოვრების ტრადიციის ფორმირებისა და გამოვლენის თავისებურებანი არაერთი მიმართულებით შეისწავლება. სწორედ ამ თავისებურებათა გამომწვევი მიზეზების გაანალიზება - საეკლესიო სამართლის ნორმების შესწავლითა და წმინდა მამათა სწავლებებზე დაყრდნობით - კიდევ უფრო ნათლად აჩვენებს ქრისტეს ეკლესიაში ქალისადმი დამოკიდებულებას.

მსჯელობა/შედეგები: „დიდი სჯულის კანონში“ მოძიებულია ასამდე კანონი, რომლებშიც საუბარია ქალთა უფლება-მოვალეობებზე, აქედან დაახლოებით ორმოცდაათი კანონი უკავშირდება უშუალოდ ქალებს, დანარჩენი კი თანაბრად ეხება ორივე სქესის წარმომადგენლებს. მათგან უმეტესობა ზნეობრივ-პრაქტიკული ხასიათისაა, ანუ მიუთითებს ქალის როლის შესახებ ქრისტეს ეკლესიაში, ოჯახში, საზოგადოებაში, განსაზღვრავს მისი ქცევის ნორმას, ადგილს ღვთისმსახურებაში, ასწავლის ზნეობის დაცვის აუცილებლობას საეკლესიო ცხოვრებაში და ა. შ.

ქრისტიანული საეკლესიო სამართლის ნორმები შთაგონებულია წმინდა წერილით და საეკლესიო სამართლის უმნიშვნელოვანეს წყაროს წარმოადგენს; ეს განპირობებულია ახალ აღთქმასა და ეკლესიის წმინდა ტრადიციაში ძველი აღთქმის ქრისტოცენტრულობით, რომლის მიხედვითაც ძველი აღთქმა დაწერილია სულიწმინდის კარნახით და მოიცავს საღვთო ჭეშმარიტებანს.

ამასთან დაკავშირებით წმინდა იოანე ოქროპირი ამბობს: „ეკლესიის რწმენა ეთანხმება იმთავითვე შეუვალ ერთობას ძველ და ახალ აღთქმას შორის. ამის გამოა, რომ ეკლესია იყენებს ძველ აღთქმას თავის სწავლებებში, ისევე როგორც ლიტურგიაში და, ზოგადად, სულიერ ცხოვრებაში“. ეს ნიშნავს, რომ ძველი აღთქმის მცნებანი და სწავლებანი სულაც არ არის უცხო ახალი ჭეშმარიტების შესაცნობად და ის ქრისტიანული ეკლესიისთვის, მისი კანონიკისათვის, უფრო მეტიც, წმინდა ტრადიციისათვის (მაგ. ათი მცნება, ქორწინებისა და ღვთისმსახურების ხელისშემშლელი პირობები, სამართლის კრიტერიუმები და სხვ.) - მეტად ღირებულია (იხ.: Phidas, 1998: 42).

ცხადია, უმთავრესი წყარო და საფუძველი მთელი ქრისტიანული კანონიკური ტრადიციისა არის ახალი აღთქმა, რომელიც მოიცავს სწავლებას ქრისტეს გამომხსნელი ღვაწლის შესახებ, მოციქულთა საქმეებს, მათ როლს ეკლესიის დაფუძნების პროცესში და ა.შ. ქრისტიანობის პირველი სამი საუკუნის განმავლობაში ეკლესიის საღვთისმსახურო გამოცდილება სწორედ **მოციქულთა ტრადიციას** უკავშირდებოდა. ამის მაგალითებს მეტ-ნაკლებად ვპოულობთ *დიდაქეში* (75-85 წწ.), კლიმენტი რომაელის ეპისტოლეში კორინთელთა მიმართ (დაახლ. 95 წ.), ეგნატე ანტიოქიელის ეპისტოლეებში (II ს.), იუსტინეს *აპოლოგიაში* (II ს-ის შუახანები), ირინეოს ლიონელის შრომებში (I ს-ის. დასასრული), ადგილობრივი ეკლესიების

სინოდალურ აქტებში (II და III საუკუნეები), *მოციქულთა განწესებანში* (IV ს. შუახანები) და სხვ.

გარდა წერილობითი კანონებისა, ქრისტიანული ეკლესიაში არსებული ეს „ჩუეულება“, „უწერელი წესი“ (აუცილებლად აღსასრულებელი დაუწერელი წესი, კანონი), კანონიკური ტრადიციისათვის მარადიული შთაგონების წყარო გახდა. ამას ამტკიცებს ბასილი დიდის ეპისტოლე „სულისა წმიდისათვის ნეტარისა ამფილოქეს მიმართ“. ამ წერილში წმინდა მამა ძველ წესს მსოფლიო და ადგილობრივ საეკლესიო კრებებზე შემუშავებული მრავალი კანონის საფუძვლად მიიჩნევს და წინ წამოსწევს მის განსაკუთრებულობას. ბასილი დიდის თანახმად, „რჯული და ეკლესიაში დაცული არაერთი განმანათლებლური სწავლება წერილობით გადმოგვეცა, დანარჩენი კი მოციქულთა ტრადიციიდან მომდინარეობს და საიდუმლოდაა მონიჭებული. თუმცა ერთსაც და მეორესაც თანაბარი მნიშვნელობა აქვს რწმენის გავრცელებისა და განმტკიცების პროცესში და არავის აქვს უფლება მათი დაკნინებისა. ...მაგრამ თუ ვეცდებით ხელვყოთ ეს „უწერელი წესნი“, როგორც არცთუ ისე დიდი ძალის მქონე, მოგვეზღვება თვით უფლის სახარებიდან და, უფრო მეტიც, ჩვენი ქადაგება ლიტონი სიტყვა გახდება“ (დიდი სჯულისკანონი, 1975:506).

ბასილი დიდი ამ „ჩუეულების“ პრაქტიკაში გამოყენების შესახებ საუბრობს ასევე თავის კანონიკურ ეპისტოლეში დიოდორე ტარსელის მიმართ. წმინდა მამა ამბობს: „აწ ძალად გუაქუს მოცემული ჩუენდა უწერელი ჩუეულებაი, რომელი ძალითა სწორ არს სჯულისა, ამისთვის რამეთუ წმიდათა კაცთა მიერ მოცემულ არიან ჩუენდა ეგევითარისა მის ჩუეულებისა წესნი“ (დიდი სჯულისკანონი 1975: 498). ეს სიტყვები კიდევ ერთი დამოწმებაა იმისა, რომ „უწერელი ჩუეულება“ თავისი ძალით კანონის თანასწორია, რადგან წმინდა კაცთა მიერ არის დადგენილი.

ამასვე ამტკიცებს ტრულის საეკლესიო კრების მე-2 კანონი (დიდი სჯულისკანონი, 1975, 371-373), რომელშიც საუბარია მსოფლიო და ადგილობრივ საეკლესიო კრებებსა და ეკლესიის მამებზე, რომელთა მიერ შემუშავებულ კანონებს ქრისტიანული ეკლესია კანონიკურად აცხადებს. მათ შორის მოხსენიებულია წმინდა კვიპრიანე კართაგენელისა (+258) და მასთან ერთად შეკრებილი მამების მიერ მიღებული კანონებიც, რომელთა განწესებაც, როგორც **ჩვეულება/ტრადიცია**, მხოლოდ წმინდა მღვდელმთავრისადმი დაქვემდებარებულ განსაზღვრულ ადგილებში იყო შენარჩუნებული და სხვა ეკლესიებზე არ ვრცელდებოდა. მიუხედავად ამ კანონების ლოკალურობისა, კრებამ ისინი (ზემოხსენებულ კანონებთან ერთად) ნორმად მიიჩნია და დაადგინა: *არავის აქვს ნება ხელყოს ეს კანონები, უარყოს ან შეცვალოს. თუკი ვინმე მას დაარღვევს ან შეურაცხყოფს, დაისჯება ამავე კანონების განჩინებით, ხოლო თუ ვინმე ღირსი გახდება*

შენდობისა, იმ კანონებითვე მიიღებს კურნებას, რომელთა წინაშეც სცოდა (შდრ.: დიდი სჯულისკანონი 1975,373).

საეკლესიო სამართალში გვხვდება არაერთი კანონი, რომლებიც ქალის ადგილს ეკლესიაში სწორედ ამ ჩვეულებითი სამართლიდან⁸⁵ გამომდინარე განსაზღვრავს. მაგალითად, ამ მხრივ საყურადღებოა მე-6 მსოფლიო საეკლესიო კრების 70-ე კანონი (ასევე ლაოდიკიის კრების 44-ე კანონი), რომელშიც ნათქვამია: „არა უხმს დედათა უბნობაი ჟამსა წმიდისა ჟამისწირვისასა, არამედ, ხმისაებრ მოციქულისა პავლესსა, დუმილით მდგომარეობაი, რამეთუ არა ბრძანებულ არს მათდა სიტყუად, არამედ დამორჩილებად, ვითარცა შჯულიცა იტყვის. ხოლო უკუეთუ სწავლის რაიმე უნდეს, სახლსა შინა თვისთა ქმართა ჰკითხედ მათ...“ (I კორ. 14: 34-35)⁸⁶.

თავად ეს კანონი არაფერს განმარტავს, იგი ქალებს ღვთისმსახურებისას მხოლოდ დუმილისკენ მოუწოდებს, წმინდა იოანე ოქროპირი (+407) კი წერს, რომ მე-6 მსოფლიო საეკლესიო კრების აღნიშნული კანონი შესაბამისობაშია ძველ აღთქმასთან, კერძოდ, „დაბადების“ შემდეგ მუხლთან: „ქმრისა შენისა მიმართ იყოს მიქცევაჲ შენი და იგი გეუფლებოდეს შენ“ (3:16). წმინდანის აზრით, პავლე მოციქული ზემოხსენებული სიტყვებით ბრძნულად მოუწოდებს ქალებს არა მარტო ეკლესიაში დადუმებისკენ, არამედ მორჩილებისკენ. ამ უპირველესი ქრისტიანული სათნოებით (მორჩილებით) უნდა გამოირჩეოდნენ ისინი ქრისტეს ეკლესიაში, ქმრებთან თუ მოძღვრებთან ურთიერთობისას; მაგრამ,

---

⁸⁵ საეკლესიო სამართალი ასევე განსაკუთრებული მნიშვნელობას ანიჭებს ბუნებით სჯულს, რომელიც, შეიძლება ითქვას, ზემოდან (ღვთისგან გამოცხადებით მოცემულ რჯულამდე), ბუნებითად არის ჩანერგილი ადამიანის გულში, რაც მას შესაძლებლობას აძლევს, საკუთარი ადგილი დაიკავოს საზოგადოებაში. ბუნებითი სამართალი სისტემურადაა გავრცობილი პლატონთან, არისტოტელესთან, განსაკუთრებით კი სტოიკოსებთან და დიდი გავლენა იქონია რომაულ სამართალზე. ამ საკითხთან დაკავშირებით გამორჩეულად საინტერესოა ციცერონის ერთი ციტატა: „ეს (ბუნებითი სჯული) არის ჭეშმარიტი კანონი, მართალი სამართალი, ბუნებასთან შესაბამისობაში, განფენილი ყოველ კაცში, უზენაესი ჭეშმარიტება, რომელიც მოგვიწოდებს, ყოველივე ადვასრულოთ წესისა და რიგის თანახმად, რაც ბოროტს აგვაშორებს, დაგვიფარავს, მას ვერ შეცვლის ვერც სხვა კანონები და ვერც ბოროტის მანქანება!“ (ციცერონი: III, 22, 33).

⁸⁶ ამერიკელი მეცნიერის, რობინ სქროგის, მტკიცებით, მოციქულის ეს მოსაზრება შეუსაბამოა იმასთან, რასაც პავლე ზოგადად ქალებზე წერდა. კორინთელთა მიმართ პირველი ეპისტოლის ეს მუხლი კი მის მიერაა ჩამატებული, ვინც დევტეროპავლიები (Δευτεροπαύλειε) და სამოძღვრო ეპისტოლეები (Ποιμαντικέ επιστολέ) შეადგინა და ისინი შეცდომით პავლე მოციქულს მიაწერა (Rodney Stark, 2011: 118-136).

როგორც წმინდა მამა ამბობს, „თუ მათ არც ლაპარაკი შეუძლიათ და არც შეკითხვის დასმა, მაშ, რატომ უნდა ესწრებოდნენ ლიტურგიას? – რათა მოუსმინონ იმას, რაც საჭიროა და შინ, ქმრებთან გაარკვიონ, თუ რამ გაუგებარია... პავლე მოციქულმა ცოლებს მასწავლებლად ქმრები დაუნიშნა, ეს კი ორივესთვის სარგებლის მომტანია: ცოლები მოკრძალებას სწავლობენ, ხოლო ქმრები ყურადღებიანი ხდებიან“ (<https://bible.by/fater/53/14/34/>).

ფსევდოკლიმენტი ამ ტიპის საკითხთან დაკავშირებით *მოციქულთა განწესებანის* მე-3 წიგნში განმარტავს, რომ ქალებს არ აქვთ უფლება ასწავლონ ეკლესიაში, მათ მხოლოდ უნდა ილოცონ და მოძღვრებს მოუსმინონ. „თავად მაცხოვარს ქალები არასოდეს გაუგზავნია საქადაგებლად! ეს რომ საჭირო ყოფილიყო, უპირველესად, თავად უფალი მოუწოდებდა მათ ამისკენ... ხოლო თუ ცოლის თავი ქმარია, მაშინ უსამართლოა სხეულის დანარჩენი ნაწილების თავზე ბატონობა!“ (<https://predanie.ru/book/69474>).

როგორც ვხედავთ, არც იოანე ოქროპირი და არც ფსევდოკლიმენტი არ ავრცობენ საკითხს, ქალის მიმართ ამგვარი დამოკიდებულების მიზეზად მხოლოდ ძველი სჯულიდან მომდინარე ტრადიციას (იქვე მიუთითებს კიდევ ძველი აღთქმის წიგნის თავსა და მუხლს) და ახალ აღთქმას ასახელებენ.

კანონიკურ სამართალში არის არაერთი კანონი, რომლებიც სხვაგვარად მოქმედებს ქალებისთვის და სხვაგვარად – მამაკაცებისთვის. სამაგალითოდ მოვიხმობთ წმინდა ბასილი დიდის რამდენიმე კანონს, რომლებიც შესულია ეპისტოლეში „ამფილოქეს მიმართ იკონიელ ეპისკოპოსისა“ (დიდი სჯულისკანონი, 1975, 472).

აღნიშნულ ეპისტოლეში წმინდა მამის მე-9 კანონი აცხადებს უფლის განჩინებას, რომლის მიხედვითაც ქორწინება „სიძვის მიზეზის გარეშე“ არ უნდა დაირღვეს: „ყოველმან, რომელმან განუტეოს ცოლი თვისი თვინიერ სიტყვისა სიძვისა, მან ამრუშა იგი; და რომელმან განტევებული შეირთოს, მანცა იმრუშა“ (მათ. 5,32); ეს წესი, ამბობს მოძღვარი, თანაბრად ეხება როგორც მამაკაცებს, ასევე ქალებს, თუმცა სხვას გვიჩვენებს ჩვეულება (**„ხოლო ჩუეულებასა არა ესრეთ აქუს ესე“**), რომლის მიხედვითაც, ქალებს უფრო მკაცრად მოეკითხებათ აღნიშნული ცოდვისთვის.

ამ კანონის მიხედვით, ჩვეულება ქალებს უბრძანებს, არ გაშორდნენ მრუმ და სიძვის ჩამდენ მეუღლეებს. მაგრამ თუ ქალი მაინც წავა ქმრისგან, ჯერ უნდა გაირკვეს, რა მიზეზით დაარღვია მან ქორწინება. აქ ეკლესიის მოძღვარი გამოყოფს სამ შემთხვევას და სამივეჯერ დათმობისავენ ქალს მოუწოდებს: 1. „უკუეთუ [ცოლი] იცემებოდა მეუღლისაგან თვისისა და ვერ თავს ისხმიდა წყლულებათა, მოთმინებაი უხმდა უფროის, ვიდრე განშორებაი“. 2. „უკუეთუ სახმართაგან ზღვეულებაი შეემთხვეოდა და ვერ თავს-იდებდა, არცა ესე მიზეზ არს ღირსი სიტყვისაი“ 3. „ხოლო უკუეთუ

სიძვასა შინა ცხოვრობდა თანაცხედრეული და ამისთვის დაუტევა, არა მოგვიღებთ ესე კრძალულებათა ჩუეულებასა შინა საეკლესიოსა“ (დიდი სჯულისკანონი, 75:479). მაშასადამე, ქალს უნდა დაეთმინა ცემა, აეტანა სილატაკეში ცხოვრება, ქმრის უქონლობა, შეგუებოდა თანამეცხედრის სიძვას, რადგან მამაკაცისთვის ამ ცოდვის აკრძალვის შესახებ არაფერს ამბობს საეკლესიო ჩვეულება და, ამასთან, არც ურწმუნო ქმარი უნდა მიეტოვებინა, რადგან, როგორც პავლე მოციქული ამბობს: „რაი იცი, დედაკაცო, აცხოვნო თუ ქმარი შენი?“ (I კორ. 7:16).

ამ წესს განამტკიცებს და სხვა ელფერს სძენს ბასილი დიდის 21-ე კანონი, რომლის მიხედვითაც, თუ დაქორწინებული მამაკაცი ცოლქმრულ სარეცელს შებღალავდა, ისეთ სასჯელს მიიღებდა, როგორსაც „მსიძავი“, რადგან არ არსებობდა კანონი, რომელიც „მრუშობის ბრალს წაუყენებდა მას“. ცხადია, ასეთ შემთხვევაში მამაკაცი უნდა დასჯილიყო როგორც მრუში, ვინაიდან დაქორწინებულმა შესცოდა, მაგრამ მრუში მამაკაცის დასასჯელად კანონის არარსებობის გამო მისთვის მოქმედებდა კანონი „მსიძავებისთვის“ (დაუქორწინებელთათვის).

ამავე კანონის მიხედვით, სიძვის ჩამდენ მამაკაცს ცოლთან ცხოვრება არ ეკრძალებოდა, მრუში ქალი კი ვერასდროს დაბრუნდება ქმართან საცხოვრებლად, რადგან „შეგინებულ“ იყო. ე.ი. ქალს უნდა შეეწყნარებინა სიძვისგან „მოქცეული“ ქმარი, ხოლო მამაკაცს „შეგინებული დედაკაცი“ სახლიდან უნდა გაეგდო, მიუხედავად იმისა, რომ ორივემ ერთნაირად დაარღვია ქორწინების საიდუმლო.

მნიშვნელოვანია, რომ ბასილი დიდის 48-ე კანონი აღიარებს მამაკაცის ბრალს, თუკი იგი ცოლს სიძვის მიზეზის გარეშე გამორდებოდა; თუმცა იქვე აცხადებს, რომ ქმრისაგან მიტოვებული ქალი, ნებისმიერ შემთხვევაში, უქორწინებელი უნდა დარჩეს, ვინაიდან მახარებელმა მას „მემრუშე“ (თუნდაც პოტენციური) უწოდა და, ამგვარად, სხვასთან შეუღლება აუკრძალა. წმინდა მამის აზრით, შეუძლებელია ქმარს ბრალი დავდოთ ცოლის მრუშად ქცევისათვის, ცოლი კი სხვა მამაკაცთან შეუღლების გამო არ დაისაჯოს, მით უფრო, თუ ქალი ამ შემთხვევაში უფლისაგან არის „მემრუშედ სახელდებული“ (იხ. მათ. 5, 32).

ამ შემთხვევასაც, ისევე როგორც მე-9 კანონში აღწერილ ვითარებას, ბასილი დიდი ჩვეულებასთან აკავშირებს და ამბობს, რომ ყოველივე იმის ახსნა, რასაც კანონი გვაგვალდებულებს, ადვილი არ არის, მაგრამ, ჩვეულება ამას გვიბრძანებს“ (**„ესე ვიდრემე სიტყუად არა ადვილ არს, ხოლო ჩუეულებასა ესრეთ უპყრიეს“** (დიდი სჯულისკანონი, 1975: 485)). თავის სიტყვას დიდი მოძღვარი კვლავ ძველი აღთქმის ციტირებით განამტკიცებს: „თუ ქმრის ცოლი სხვა ქმარს შეუერთდება, აღარ უნდა მიუბრუნდეს თავის ქმარს, არამედ იგი შეგინებულია“ (იერემ. 3,1); „ვისაც ჰყავს მრუში დედაკაცი,

ის უგუნურია და უღმრთო" (იგავ. 18,23)" (იხ. დიდი სჯულისკანონი, 1975: 479).

ჩვეულებითი სამართლის ამ და სხვა დანარჩენი კანონების დაცვას რომ უდიდესი მნიშვნელობა ენიჭებოდა ქრისტეს ეკლესიაში, ეს კარგად ჩანს ბასილი დიდის ეპისტოლეში „სულისა წმიდისათვის“, რომელშიც ჩვეულების დასაცავად მოიხმობს ქრისტიანული ტრადიციისათვის ისეთ ცნობილ მაგალითებს, რომლებსაც ყოველი მორწმუნე ქრისტიანი აღასრულებს: „იმისათვის, რომ მორწმუნეებს ჯვრის სახედ გამოგვესახა ჩვენი რწმენა იესო ქრისტეს მიმართ, ვინ დაგვიწერა? ლოცვის ჟამს აღმოსავლეთით მიბრუნება რომელმა წიგნმა გვასწავლა? სულიწმინდის მოწვევის დროს წარმოსათქმელი სიტყვები რომელმა წმინდანმა დაგვიტოვა წერილობით?...“ მას მიაჩნია, რომ სარწმუნოებითი სჯულის საიდუმლო ადამიანის გონებისთვის ადვილად „ხელთსაგდებელი“ არ არის და სწორედ ამის შეცნობაში გვეხმარება „უწერელი წესის“ არსებობა ქრისტეს ეკლესიაში (იხ. დიდი სჯულისკანონი, 1975: 506-507).

ბასილი დიდის მოხმობილი სიტყვები მიგვანიშნებს, რომ არის ჩვეულებები, რომლებიც ყოველგვარი განსჯის გარეშე უნდა ვალიართ და ეს არ აკნინებს ქრისტიანობის მაცხოვრებელ არსს. თუმცა, ბუნებრივია, არსებობს ისეთი ძველი წეს-ჩვეულებებიც, რომლებიც ქრისტიანობას არ გაუთავისებია. ასეთი ძალიან ბევრია. ბასილი დიდი ერთ-ერთ „ცდომაზე“ საუბრისას ახსენებს „ჩუეულების წესს“, დაკავშირებულს მის ეპოქაში არსებულ ტრადიციასთან, რომლის მიხედვითაც მამაკაცს უფლება ჰქონდა დებთან დაქორწინებულიყო, ხოლო ქალს – ძმებთან. ძველი აღთქმის მიხედვით, მამაკაცს ცოლისდის შერთვა მხოლოდ ცოლის გარდაცვალების შემდეგ შეეძლო (ლევიტ. 18, 18), ქრისტიანობა კი ამ წესს არ იზიარებს. წმინდა მამა განმარტავს, რომ ამგვარი წესები მხოლოდ მათ უნდა აღასრულონ, „რომელნი სჯულსა ქუეშე არიან“ (რომ. 3, 19), რადგან თუ ვინმე ძველ რჯულს სრულად დაემორჩილება, მაშინ მან, იუდეველთა მსგავსად, უნდა წინადაიცივითოს, შაბათიც დაიცვას და აკრძალული საქმლისგანაც თავი შეიკავოს; ქრისტიანები კი, ბუნებრივია, ამ ვალდებულებებისგან თავისუფალი არიან და ძველი აღთქმიდან იღებენ მხოლოდ იმას, რასაც ახალი რჯულისთვის სასარგებლოდ მიიჩნევენ (დიდი სჯულისკანონი, 1975: 499).

მამასადამე, „უწერელი“ ჩვეულება და, უშუალოდ, ქალთა შესახებ არსებული ჩვეულებითი სამართლის ზემოთ მოხმობილი კანონები (ისევე როგორ არაერთი სხვა), ქრისტიანული ეკლესიის მიერ მიღებულია რწმენის განსამტკიცებლად, ზნეობის დასაცავად და „წინაგანსაწყობელ ძალად“ ბოროტების წინააღმდეგ. ის ძალმოსილებით კანონის თანასწორია და მხოლოდ გარკვეულ საკითხებთან დაკავშირებით გამოიყენება. ამავდროულად, სამართლის ეს ნორმები ეფუძნება ქრისტიანული ეკლესიის

ისტორიის კანონიკურ წყაროებს, გამომდინარეობს თავად ეკლესიის ცხოვრებიდან და განაცხადებს ახალი აღთქმის ეკლესიის ნებასა და სულს.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ბიბლია, 1989: – „ბიბლია“, საქართველოს საპატრიარქო, თბილისი, 1989 (ძველი და ახლი აღთქმის ციტატები მოხმობილია ამ წიგნიდან)
2. დიდი სჯულისკანონი, 1975: – „დიდი სჯულის კანონი“, გამოსაცემად მოამზადეს ე.გაბიძაშვილმა, ე. გიუნაშვილმა, მ. დოლაქიძემ, გ. ნინუამ, გამომცემლობა მეცნიერება, თბილისი, 1975.
3. ჯაფარიძე, 2010: – მიტროპოლიტი ანანია ჯაფარიძე, „საქართველოს საეკლესიო კანონების კრებული“ (საქართველოს საეკლესიო კრებების სამართალი, კანონები და დადგენილებები), მიტროპოლიტი ანანია ჯაფარიძე, საგამომცემლო სახლი „ტექნიკური უნივერსიტეტი“, თბილისი, 2010, გვ. 6.
4. Phidas, 1998: – Phidas Vlassios, „Droit Canone“, Centre orthodoxe du patriarcat oecumenique, Chambezy, Geneve, 1998
5. Stark, 2011: – Rodney Stark, „The Triumph of Christianity“, Pub. HarperOne, Australia, 2011, გვ. 118-136. თარგმნა გურამ პაპავამ).
6. ციცერონი, „სახელმწიფოს შესახებ“: – <https://www.scribd.com/document/516040173/%E1%83%AA%E1%83%98%E1%83%AA%E1%83%94%E1%83%A0%E1%83%9D%E1%83%9C%E1%83%98>